

GIZARTEZALEKERI - ARAUKETA

Gaur, edozein jakintz bidean, gero eta eraldaketa an diagoa dakusgu. Batzuetan nabarmenago, besteetan illuntxuago, baño. Orain, gizarteko arlotzez jarduki zer esan? Nabarmen al da eraldaketa aundirik? Nere gardiz, baietz esango nuke, ta aundia, azken urte auetan batez ere. Baña au arloaren landa izaki, gakiozan goien aipa ariari.

Gizarte-zalekeria edo "Sozialismoa" aztertzeko elburu dard. Orregatik, muiñari atxikirik, utzi ditzagun jardun bideak oro. Lenen, bere etorburua ezaguaraziko det. Arauketa au sortu baño lenago, Lakemenzalekeria edo "Liberalismo" a ludiant barna zebillen. Bai ondore kaltekorrak gizarteri egokitu zaizkiola! Bere xede au zan: norberak egizko dotriñaren neurri zuzena zanpatuaz, askatasunaren eskubideak bere tokitik at'ezarri.

Au da, askatasun bidean zuzentasunari jaramonik ez egin. Baña, lakementiar batzuk, beraz zekarzkin zituak ikuski, gizarteari laguntzera jo zuten; eta bai egin ere! Auek, orde jakiteke, beste bide bat artu zuten. Arrezkero, gizartezalekeriaren sortzea dazagu. 1825'garren urtea zan.

Marx'ek gogora arauketa

Ondoren berriz, Marx jauna gizartezalekeri onen eragille aundi ta beroena lez datorkigu. Bere arauketa edo "sistema" berria nork eztu ezagutzen? Onurakor ta egoki deritze it ba, artzaz zerbait adieraztea, laburkiro bederik.

Marx'ek asma arauketan iru gauz auetaz diardu gauzakizalekeri eraldaketa, gizarteko burruka ta "Plus valor" deritzan iritiztas. Ona emen bere arauketaren oñarri. Laburkiro, gizonaren kemenak edo Jaungoikoak gizon danari eman gogokortasuna gauzaki edo "materiarenkin" nasten du, gizartearen Izaki Coronekoa Laterria ezarki. Lenik, iru iritzi auek azter ditzagun zeatz-meatz. Ta ondoren, dagokien neurrian, os-teztuzko ditugu egizko dotriñaren arauz.

Dakusagun gauzakizalekeri eraldaketa nola gogaldu zuan bere baitan. Bere aburuz, lur ontan dagozen izakiak oro gauzaki bultzadaren bidez sortu dira; orregatik, Jaungoikoaren izatea uka dagi, areago oraïndik, geroko bizitzaren itxaro penik ez du. Cero, gauzakia eraldatuz dualarik, eraldaketaren bultzada argi nabari oso iduri edo antz guzietan. Au da, goga i oikor, zuzen eta gizarteari itsatsi oiturak aldakuntza ber-diña darakustela. Ona emen, bere iritzietao bat.

Ariari jarraiki, lagun-arteko burruka datorkigu bigarrenez. Gizarteko burruka au, Marx'ek, bere iritziaren arauz, bear bearrezkoa dala, diago; bide bidez, gizonen arteko berdintasuna iritxi nai du. Ta burruka onek diraun arteño, ez genezake pake zantzurik ikusi. Edestiak berriz darakusgu, burruka onek beti iraun duala gizartean. Orregatik, berejomuga gizarteko ezberdintasun au kentzea da. Orain bederen, dedilla onela, ta bere garaian epaituko degu.

Ta azkenez, "Plus valor" deritzan iritzia dagokigu a ztertzea. Au da gizartezalekeriaren miuña, egigea baiño. "Plus valor" iritziaren ezagutza, labur, onela adieraziko nizuke: Langilleari eman sariak ta lanaren aldiñak elkar duten aldia; iritzi onen arauz langilleari bere bizitzarako bear duan aña damaio bakarrik. Arlo onetaz zeoro mintzatzea egoki litzake oso. Ta onela fagigu gañera. "Plus valor" deritzan ontan bi kulatz nabarmendu ditezke: Erabilkunde aldiña ta aldatze aldiña. Erderaz, "valor usualis et valor commutativus".

Erabilkunde aldiña, edozein gauzaren irabazkiñean datza, norberaren beartasuna asebete dediñ. Aldatze aldiña orde, gauz batek bestegaz aldatzeko daraman gaitasunean. Berebat, Aristoteles ta Tomas Deunak berezgoa au oartu ta ezagutu zuten. Zerbaitengan nabarmentzen dira orde, bat bestearengandik.

Baña, Marx iritziaren arauz, aldatze aldiñaren oñarri lana da soilki. Gero, aldatze aldiñaren neurria gizonak lurrean dagine ainbat lan izan bear nai ta ez. Dirudunak langillearen lana erosten duanez, berarekin egia elkartez, oni dagokion neurrian eman bearko lioke, baña ez dagi orrela; bere bizitzarako bear aña bakarrik damaio baño. Begira iritzi oñen muñ anker ta egiea.

Eleiz-iritziaren arauz

Baña, ba'dakust, irakurle, zure begi zorrotz eta oarlea areago doala. Beraz, nere asmo ere orixen da. Orregatik, eskuartean darabilkidan korapillo au azkatzera natorkizu.

Gauzakizalekeri aldaketari buruz, gauz batzul, oartu bearrak dira. Lenen, ludi ontako izakiari, izatea ez datorkio gauzakiaren bidez, filosofiak darakusgunez. Adibidez, Jaingoa eta gizon-animak, zer ikusirik bai al daukate gauzkiarekin? Ez diteken gauza orixe. Gero, ludian gerta-jasoak gauzakiaren bultzadaz datoztela, edestiak argino darakusgu ezetz. Kistartasunak alegia, gauzakiari zor al dio bere izatea? Gizon zentzudunak gauzakiarengan ez, gogaiengan baño dakus.

Goazen aurrera ere. Gizartean dakusgun ezberdintasuna ez daiteke kendu gure oldez. Aitzitik, bere gogo zaletsua izatesgoaren aurka doa. Oartu gaitezen beraz, "Jaungoikoak eman adimenak ezberdiñak dirala, bai asmamen, bai osasun, bai indarrean; eta berebat, ezberdintasun ontatik berez datorkigu ezberdintasuna aberaskietan" (Rerum Novarum) Marx' ek berriz, gizarteko burrukaeren bidez gizartean pakea ta lasaipena esarri nai ditu. Beretzat, ezberdintasuna dala jazarraldi auen iturburu, dasa. Baña, edestiari jarraiki, joan gizaldietan, gizartean pake ta baretasuna dakusgu burruka bidera jo gabe.

Ta orain, "Plus valor" deritzan iritziari buruz mintza gaitezen. Lenengoz, iritzi au gogamenaren aurka doa; nork ez dazagu, aldiñ aundia daukaten gauz batzu, gizonaren lanik nabarmendu gabe, adibidez, ikatzarri, urre ta abar; edo besterik, aldiñik gabe, naiz langilleak bere kemen guztiak lanean jarri. Gero, aldatze aldiñaren oñarri ez da lana soilki. Beste gai bearrezko bat ba'dazagu gauzen irabaskin ta gaitasuna norberaren bearrerako. Onela izaki, aldatze aldiñaren ne-

urria, lanak ez-ezik, ia bazkiñak darabaki. Ona emen, Marx'ek ezagutu etzuan gai barrezkoena; besteetaz lez, ontaz ere peit egin zuan.

Gizartezalekeri-aburu

Lenen, gizartezalekeri onen xede damaizut: "Gizonen aberaskiak, guztienezko bilduaz, norberaren jabetasun bakarrezkoa kendu dagi." (R.N.) Ta onela, gizonari berez ta legez dagokiona gizartetiarrak ez dute onartzen, ostera, lan dagiten gizientzako biutzearren. Ta aberaski auen jabetzat, ardibanatzeko, Laterrria dazarrite soilki.

Baña, au onela izalki, langillen bizitza latz eta nekagarria dagite. Langilleak iñoiz ez dagi lan besteentzako bere bearrerako baño. Orregatik, bere lanaren bidez, nekearen-nekez, irabazi duan saria zuzenez dagokio berari.

Areago oraindik, "langilleak, batez ere, sendiarekiko jabetasuna daramanez, lanarekin irabazi duan saria, bear bearezko zaio bere sendia dagokion neurrian azitzeko" (R.N.) Gizartetiarrak orde, langillen saria guztienezko biurtuaz, berai gogozko ta bearezkoena zaiena egiteko azkatasuna kentzen diete. Ta auek ezik, gurasoei dagokien bete bearra eragotziz, "berezko zuzentasunaren aurka doaz, ta aldi berean, sendia lur jota uzten dute" (R.N.) Au zuzengabeaz gañera, nolako jazarraldi ta nastapil dakarren gizartean!!!

Gizartetiarrak daramaten jo-muga gizon guztiak berdiñak egitea da; goien dakusgunez legezkoa ez-ezik, izatezgo beraren aurka datoz. "Bizi geraneño, gudan iraungo dute neke-oñaze ta lanbideak; Jainkoak gizonari, oben egin ostean, esan zion ezkerostik datorkigu jarauntzi nekagarri au: "Bekokiko izerdiz jango duzu, berriz lur biurtu arte guztian, lurrez egiña bai zera". (Gen.3) Ba da, orde, bizibide au ongitu lezaken zerbait. Gure gorputz-atalak, berez ezberdiñak oso, elkartzen diran bezela onera gizartean ere dagiteke errez; adibidez, dirudun eta txiro, nagusi ta langilleak elkar lagunduaz. Zein egite eder ta zuzena! Nai ta ez, bati bestearen bearra edo laguntza dagokio; "ez datorkigu aberaskirik, lan egin gabe, ta berdin besterik, lana aberaskirik gabe" (R.N.)

Gizartezalekeriak gizonci ez dagieke gaitz ezik, ezertxo ere. Eleiz Ama Doneak egia bide duala, "atzo, gaur eta beti gaitzetsi du arauketa au; ba, bere lokune larriena orri da, gizonak gezurrezko iritzietatik aldandu! (PIO XII'nak.)

Esan iritziaren aldakera

Orain arte, gizartezalekeria bat, ta iritzi bereiziarekin dazagu. Baña, Leo XIII'ñak "Rerum Novarum" azaldu zun ezkeroztik bi zatitan erdibitu zan. Baña, "besteak bezela, Eleizaren aurkako kutsu berdiña adierazten dute" (PIO XI'n "Quadragesimo anno").

Bat, ikusi arauketera azkosaz leunagoa dager. Aren ondore, negargarriak ikusi orde, beste bide bat artu zuan. Areago, "bere iritzia askotan Eleizarekin bat dator". (Q.A.) Iritzi onen aburuz gizarteko burruka beste era batera gogaltzen du. Ark baño leunago dagi oso. Gizonaren kemenak ere ez ditu lege austen, ta gutziago berari dagokiona kondu. Ala ta guztiz ere, "Eleizak darakusanakin ez datorke bat, ta bidegabe litzake biak berdintzea, beren xedeak ezberdiñak diranez" (Quadragesimo Anno).

Bestea berriz, ezberdiña oso alde guzietatik Eleiz-irakaskintzarekin. Guzien-zalekeria edo "Comunismoa" deritza. Nork ez dazagu gudozte anker au, gizarte osoa leize zulora daraman au? Arauketa au gizartezalekeriarengandik datorrenez, bere muiñ, Marx'ek asma iritzia da. Au orde, bere erara darakus baño. Oro bortxaz daragi; onela, gizonen ogasunak orontzako biurtu ditezen. Alde guztietan indarrera jotzen du; gizonen eskubideak ez ditu aintzat artutzen. Orain bertan, Hungria'n jazoa nork dakus ondo? Or ba, zer zitu edo ondore kalgorrak dakarzkion gizarteari.

Iritzi auetaz, Aita Santuak oro diote: "guzienzalekeri aburua berez donge izan ezik ezin diteke bere barnean bizi" (R.N.)

Eleiz-ezaubide gizartezalekerikiko

Azkenez, nere eta Eleizaren iritzi zuzena damaizut irakurle, orain arte diardugun guztietaz. Zure adimena, ba' dakust azken itza edo egiaren zai dagoela.

Gizartetiarren irakaskintza iñoz ez diteke batu Eleizarenarekin. Naiz biak, gizonaren zoriontasuna opa izan, arek besteari dagokiona ez dagike. Gizonak bere zoriontasuna billatzeko, nun Jainkoarengan ezean? Au da zorion bidea, gizonaren azken xeda. Zoritzarrez orde, beste askoren billa dabiliz. Gizartezalekeriak ere orixe opa du, egi bidetik alden duaz bere xede edo zoriontasuna, lur ontako lasaitasunean ezazri.

Orregatik, "Arauketa au guztiz ezberdiña ta aurkezkoa da kristau egiarekin"(R.N.) Iñor ez diteke izan Jainkoaren seme ta gizartetiar garai berean; bat edo beste. Ta gizon guziak jomuga bat daukatenez, au da Jainkoaren naia egitea, Berarengan arkiko dute egizko Zoriontasuna.

Gogoan eduki ditzagun Aita Santuaren iritziak gizartezalekeritzaz. Betidanik, lan dagite nolabait bere aurka, ta batez ere azken urte auetan. Entzun ba, azkenez Pio XI'garren aolku eder ta zuzena: "Norberaren onginaian dago gizartezalekeria ez onartzea; areago, oroi zaiteste, gertazalekeriaren aita lakemenzalekeria dala, ta bere ondorengo guzien zalekeria.

Aranzadi'tar Pelix An.
"Villaro" ko Sakramentinoa

